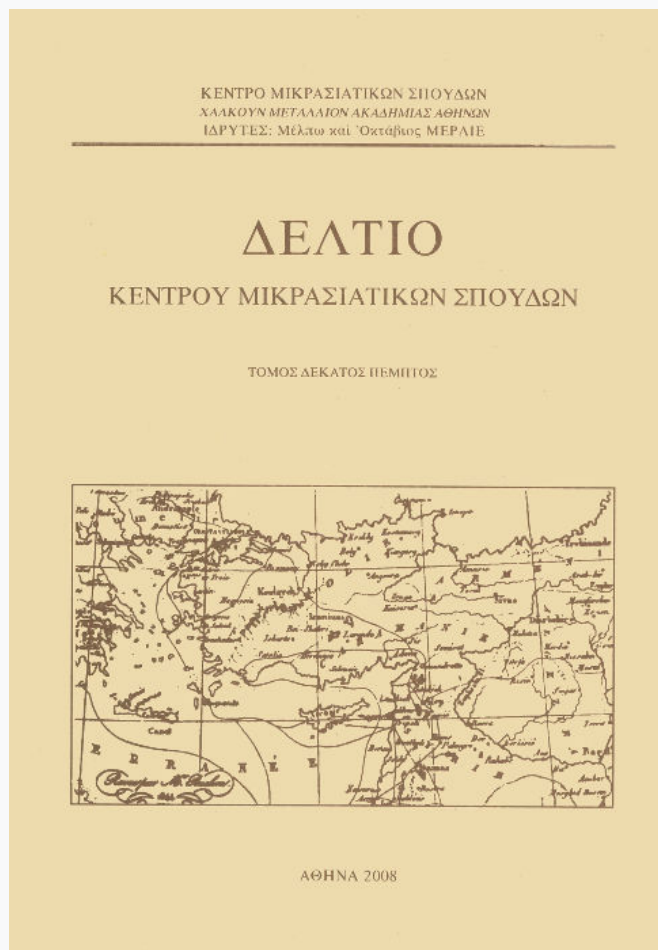

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 15 (2008)

Δημήτρης Ο. Θοιβιδόπουλος

Ιωάννα Πετροπούλου

doi: [10.12681/deltiokms.273](https://doi.org/10.12681/deltiokms.273)

Copyright © 2015, Ιωάννα Πετροπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πετροπούλου Ι. (2008). Δημήτρης Ο. Θοιβιδόπουλος. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 15, 467–471.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.273>

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ο. ΘΟΙΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Δημήτρης Ο. Θοιβιδόπουλος καλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ παιδεία διαδίδοντάς τα μὲ νεωτερικὸ πνεῦμα. Βρέθηκε στὸ περιβάλλον τῶν φίλων τοῦ Ὁκτάβιου καὶ τῆς Μέλπως Μερλιέ, ὅταν ἡ διάδοση τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ ἐδραιωνόταν μέσα ἀπὸ τὴν ὀργανωμένη ἐκμάθηση τῆς γλώσσας μὲ τὰ κατὰ τόπους φυτώρια ποὺ ἰδρύθηκαν σὲ πανελλαδικὴ κλίμακα ἀπὸ τὸ τότε κραταῖο Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο καὶ τὸν ἄξιο Διευθυντὴ τοῦ Ὁκτάβιο Μερλιέ. Πολλὰ χρόνια μετὰ, ὁ Θοιβιδόπουλος ἀναπολεῖ: «Πολύτιμες ἐποχές, πρόσωπα σημαντικὰ ποὺ ἐθρεψαν κοινωνικὰ καὶ διανοητικὰ τοὺς διψασμένους γιὰ ἀνασυγκρότηση μιᾶς πλουσιότερης ἐλληνικῆς συνείδησης».

Ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖο ἐδῶ μνημονεύουμε, δὲν ἀναμίχθηκε στὰ κοινὰ μὲ τρόπο ἥχηρό. Ἐδρασε ἐκτὸς θεσμῶν καὶ ἐπηρέασε μὲ γόνιμο τρόπο ὅλους ἐκείνους καὶ ἐκείνες ποὺ τὸν συναναστάθηκαν. Γεννημένος ἀπὸ μητέρα Γαλλίδα, γνώρισε καὶ ἀγάπησε ἀπὸ νέος τὴ γαλλικὴ γραμματεία. Θέλησε νὰ μεταφτεύσει στοὺς νεώτερους τοὺς καρποὺς ἐκείνους ποὺ εἶχε ὁ ἴδιος ἀποκομίσει ἀπὸ τὴν τέχνη, τὴν ποίηση, τὸν στοχασμό. Ὅρισε λοιπὸν τὸν ζωτικὸ του χώρο καὶ ἔδρασε ἐπαγγελματικὰ παραδίδοντας ἰδιαίτερα μαθήματα γαλλικῆς γλώσσας. Ἡ ἐνασχόλησή του μὲ τὰ γράμματα δὲν τὸν ἐμπόδισε στὸν ἐλληνοῖταλικο πόλεμο νὰ καταταγεῖ μαζί μὲ ἄλλους στὸν στρατό, στὸ σῶμα τῶν ἀγύμναστων ἐθελοντῶν.

Μέσα ἀπὸ τὰ *Τετράδια Ἡμερολογίου* τοῦ Γιώργου Θεοτοκά¹ παίρνουμε μιὰ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τοῦ ἐπιλοχία Θοιβιδόπουλου.

2 Δεκεμβρίου 1940

... Εἶμαι τυχερὸς μὲ τὸν ἐπιλοχία. Λέγεται Θοιβιδόπουλος, εἶναι φίλος τῶν Merlier, πολὺ πολιτισμένος καὶ εὐγενέστατος, κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ μᾶς ἐνκολύνει τὰ πράγματα ...

1. Γιώργος Θεοτοκάς, *Τετράδια Ἡμερολογίου 1939-1953*, πρόλογος Μάρκ Μαζάουερ, εἰσαγωγή-ἐπιμέλεια Δημήτρης Τζιόβας, Ἀθήνα³ 2005, σσ. 211, 222, 227-228.

3 Δεκεμβρίου 1940

... Ένδιαφέρουσα συζήτηση με τὸν ἐπιλοχία μου, ποὺ εἶναι, ὅπως βλέπω, ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων ...

21 Δεκεμβρίου 1940

... Ἐπικείται ἡ ἀποστολὴ στὴν Ἀλβανία τοῦ Θοιβιδόπουλου. Αὐτοῦμαστε ὅλοι ποὺ θὰ φύγει ...

30 Δεκεμβρίου 1940

... Ὁ Θοιβιδόπουλος μετατέθηκε στὸ σύνταγμα Ἀωδεκανησίων. Πέρασα τὴ βραδιά μαζί του καὶ με τὸν Levesque, ποὺ παρακολοῦθετὶ τὸν πόλεμο ἀπὸ τὶς Σπέτσες.

Μεταπολεμικά, παράλληλα με τὴν ἐπαγγελματικὴ του θητεία στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε, συνεργάστηκε με φαντασία καὶ γνώση με τοὺς μαθητὲς καὶ τὶς μαθήτριές του. Ὡς δάσκαλος κινήθηκε ἔξω ἀπὸ τοὺς τυπικοὺς κανόνες ποὺ ἐπέβαλλαν μιὰ δεοντολογία γιὰ τὴν *ex cathedra* μεταφορὰ τῆς γνώσης. Ἀσφαλῶς ἡ ιδιοσυστασία του δὲν ἦταν ἐκείνη τοῦ ἀνθρώπου τῶν ἁμφιθεάτρων. Τὶς μικρὲς αἰθουσες τῶν λίγων τετραγωνικῶν ἐκείνης τὶς μετέτρεπε σὲ μεγάλες. Ἡ ἀντισυμβατικὴ ἄποψή του γιὰ τὴ διδασχὴ ἐφαρμόστηκε σὲ στενὸ κύκλο διδασκομένων ποὺ βρισκόνταν λίγο πολὺ στὸ ἴδιο μῆκος κύματος με τὸν δάσκαλο.

Στὰ χρόνια τῆς μετεμφυλιακῆς ἀκαμψίας καὶ τῆς πνευματικῆς πενίας ἐκεῖνος ἐπέλεξε τὴν κατ' οἶκον διδασκαλία καὶ κατέστησε τὸν ἰδιωτικὸ του χώρο μιὰ ἀθηναϊκὴ ὄαση, μιὰ ἐλάχιστη νησίδα πολιτισμοῦ. Στάθηκε με τὸν τρόπο του ἓνας δημιουργός. Ἡ ἐκμάθηση τῆς ξένης γλώσσας δὲν στηρίχθηκε στὰ ἀνέμπνευστα σχολικὰ βιβλία: τὸ δικό του πρόγραμμα ἐμπεριείχε ἀκρόαση ἔργων κλασικῆς μουσικῆς, ξεφύλλισμα βιβλίων τέχνης, ἀπαγγελία ποιημάτων. Ἀκόμα καὶ τάσεις, ὅπως ὁ σουρεαλισμός, ποὺ ποτὲ δὲν διδάσκονταν ἄλλοῦ, γίνονταν κτῆμα τῶν ἐφήβων με ὑλικὸ βιβλιογραφικὸ καὶ εἰκαστικὸ, ποὺ ὁ ἴδιος παρέιχε ἀπλόχερα στοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ἀλλὰ ἡ παιδαγωγία δὲν περιοριζόταν σὲ μιὰ αἰσθητικὴ μόνον ἢ καλλιτεχνικὴ προσέγγιση τοῦ κόσμου καὶ ἡ γνώση δὲν ἦταν μιὰ παρωχημένη, ἀνεδαφικὴ γνώση. Ἐπιχειροῦσε νὰ φέρει τοὺς μαθητὲς του σὲ ἄμεση ἐπαφὴ με τὴ σύγχρονη κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ πραγματικότητα τῆς Γαλλίας, τῆς Εὐρώπης. Τοὺς προέτρεπε στὴν ἀνάγνωση ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, ποὺ προμήθευε ὁ ἴδιος – ὅπως λόγου χάρι τὸν *Nouvel Observateur* –, ἐντύπων δαπανηρῶν ἢ καὶ δυσεύρετων ἀκόμα τότε στὴν ἀγορά. Στάθηκαν τυχεροὶ ὅσοι διδάχθηκαν τὸ συντακτικὸ, τὴν προστακτικὴ, τὸ

ἀπαρέμφατο ἀπὸ ἐκεῖνον, μὲ τὴν ἐπίγνωση πὼς ὅλα τοῦτα δὲν συνιστοῦσαν αὐτοσκοπὸ ἀλλὰ μόνον ἓνα ὄχημα ποῦ θὰ τοὺς βοηθοῦσε νὰ ἐξερευνήσουν ἄλλες γαῖες πιὸ μακρινές καὶ ἐκεῖ νὰ βροῦν τοὺς ἀληθινούς, κρυμμένους θησαυρούς.

Γιατὶ ὁ Θοιβιδόπουλος ὡς δάσκαλος ὑπῆρξε ὄχι μόνον παραγωγὸς ἀλλὰ συμπαγωγὸς τῆς γνώσης. Τὸ μάθημα τῆς γαλλικῆς γλώσσας θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ παρομοιαστεῖ μὲ τὴ γαλλικὴ μαγειρική: τὰ ὑλικά βρισκόνταν ἐκεῖ μπροστά, ἡ ἐστία θέρμανσης εἶχε ἐξασφαλιστεῖ – ἦταν τὸ πάθος τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ δουλειά του –, δὲν ἔμενε παρὰ ἡ ἐνεργοποίηση τοῦ μαθητῆ-συνομιλητῆ γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ γνωστικοῦ πεδίου καὶ τὴν κριτικὴ ἀποτίμησή του – μιὰ διαδικασία ἀνοιχτή. Σήμερα θὰ λέγαμε ὅτι παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι στὴ διδασκαλία ὑπῆρξε εἰσηγητὴς τῆς νεωτερικότητας, στὸν ἀτομικὸ του βίو λειτούργησε ὡς ἓνας παλαιᾶς κοπῆς στοχαστῆς: ὡς γνήσιος ἐραστὴς τῆς τέχνης πορεύθηκε μὲ τὴν αὐτοπειθαρχία, τὴν πνευματικὴ ἐντιμότητα καὶ τὴν ἀνιδιοτέλεια ποῦ χαρακτήριζε ὀρισμένους ἀνθρώπους μιᾶς ἐποχῆς – ἐποχῆς ποῦ ἀσφαλῶς δὲν στάθηκε χαρμόσυνη γιὰ ὅλους τοὺς ἐργάτες τοῦ πνεύματος. Ὁ ἴδιος σὲ ἓνα του ποίημα δίνει τὸ στίγμα:

*Εἴχαμε πάντα πρόχειρη στὴν καρδιά μας μιὰ μεστή περίληψη τῆς ζωῆς
ριζωμένη στὴ βαθεῖα συναίρεση τοῦ δίκιου καὶ τῆς ὁμορφιάς [...]*

*Διαβήκαμε λιμούς, γνωρίσαμε ἀδικίες, μᾶς κυνηγήσανε ἀδέσποτα σκυλιὰ
κι οἱ σφαίρες.*

Προδικτατορικά – ἀρχές δεκαετίας τοῦ ἐξήντα – δοκίμαζε τίς ἀντοχές τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας μεταφράζοντας ὀρισμένα ἀποσπάσματα κειμένων ποῦ δημοσιεύθηκαν στὸ περιοδικὸ *Ἐποχές* – μεταξὺ ἄλλων τοῦ Montaigne, τοῦ Alexis de Tocqueville, τῆς Jacqueline de Romilly. Μεταδικτατορικά, στὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ ὀγδόντα, ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ ἡ ἀγαπημένη του σύντροφος Ἑλλή Στρομπούλη. Ἡ ἀπώλεια ἦταν μεγάλη. Τότε τύπωσε δύο πλακέτες ποιημάτων. Στὴν προμετωπίδα τῆς μιᾶς, τιτλοφορημένης «Δεξιώσεις», παραθέτει μιὰ φράση τοῦ David Antin: «The presence of the dead is imaginery, the absence is real», ἐνῶ στὸ ἄλλο ἔργο του, τὴν «Πορφύρα», θὰ ἀνακαλέσει ἓνα στίχο τοῦ Saint John Perse (Alexis Leger) ἀπὸ τὰ *Amers*: «*Et contre la mort elle-même n'est-il que de créer?*». Σὲ χειρόγραφη ἀφιέρωσή του τῆς ἴδιας πλακέτας σὲ φιλικὸ πρόσωπο, θὰ σημειώσει ἀναφερόμενος στὴν ἀποῦσα: «Γιὰ νὰ θυμᾶστε σὰν νεώτεροι μιὰ σπάνιας ἔντασης φωτεινὴ μορφή». Τὰ δύο ἔργα κυκλοφόρησαν ἐκτὸς ἐμπορίου. Στὴν προκειμένη περίπτωσι, ὁ ποιητὴς, ποῦ ἐκφραζόταν πάντοτε σὲ χαμηλοὺς τόνους, μὲ τὴν κοινοποίηση τῆς ποιητικῆς συγκομιδῆς του θέλησε νὰ μοι-

ραστεί με στενούς του ανθρώπους τὸ βαρὺ πένθος. Οἱ στίχοι ἐπισφράγιζαν μιὰ σεμνὴ θητεία δεκαετιῶν στὰ γράμματα καὶ μαζί ἐκλείναν ἓνα κεφάλαιο τῆς ζωῆς του.

Τὰ κατορινὰ χρόνια ἐμφάνισε κάποια προβλήματα στὴν ὄραση. Ζοῦσε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου μοναχικά, διανοητικά, σὲ ἀπόσταση, δίχως ὅμως αὐτὸ ἀκόμα νὰ ἀναιρεῖ τὴ μέθεξη. Σταδιακὰ ἀποτραβήχθηκε, οἱ συνομιλητὲς μετροῦνταν πλέον στὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ – δίχως νὰ πᾶσουν νὰ παραμένουν οἱ ἐκλεκτοὶ του. Τὸ ἴδρυμα Μέλπως καὶ Ὁκταβίου Μερλιέ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀντιπροσωπεύει, ἢ μᾶλλον νὰ συμβολίζει, ἓνα σταθερὸ σημεῖο ἀναφορᾶς γι' αὐτόν, διατήρησε μιὰν ἀτμόσφαιρα οἰκειότητος καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ τοῦ ιδρύματος εἶχε πλέον ἀντικατασταθεῖ – οἱ ἐργαζόμενοι ἀνῆκαν πλέον σὲ ἄλλη γενιά –, ἐκεῖνος ἀκόμα καὶ στὰ ἄψυχα ἔβλεπε τὰ ἐμψυχα τοῦ ἀλλοτινοῦ καιροῦ. Μετὰ τὸ ἔτος 2002 ἔγινε δωρητὴς στὸν ἐρευνητικὸ ὀργανισμὸ τοῦ Κέντρου Μικρο-σιατικῶν Σπουδῶν προσφέροντας ἓνα ποσὸ ἀπὸ τὸ ὑπέρημά του στὴ μνήμη τοῦ Φώτη Ἀποστολόπουλου καὶ τῆς Μαρίκας Στρομπούλη-Ἀποστολοπούλου, ἀνθρώπους μὲ τοὺς ὁποίους συνδεόταν συγγενικά.

Δεκέμβριος 1940 – ΟΙ ΑΓΥΜΝΑΣΤΟΙ ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ

Ὅρθιοι ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ: Δ. Γαλερίδης (δημοσιογράφος), Γ. Καρτάλης (πολιτικὸς), Δ. Θουβιδόπουλος (φιλόλογος), Γ. Θεοδοῦκας (συγγραφέας),

Δ.[:] Συμεώνωγλου (βιομήχανος), Κ. Μάγερ (δημοσιογράφος).

Καθιστοὶ ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ: Β. Μαγκλιβέρας (βαρύντονος),

Α. Κωνσταντάρας (ἡθοποιοὺς), Κ. Σάμιος (τενόρος), Ν. Τσαλίκης (ἐμπορὸς)

(ἀρχεῖο Λιλῆς Κ. Ἀλιβιζάτου).

Τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ μάτια του τὸν πρόδωσαν. Ἐξῆσε, γιὰ κάποιο διάστημα, στὸ βαθὺ σκοτάδι.

Ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ εὐγένεια, ἡ ἀκεραιότητα, ποὺ χαρακτῆριζαν ὁλόκληρη τὴν πορεία του, τὸν συνόδεψαν ὡς τὸ ἔσχατο στάδιο – ἰδίως τότε. Ἐφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ στίς 9 Μαρτίου 2006. Ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ εὐγένεια, ἡ ἀκεραιότητα – λέξεις μὲ πολλὰς συνηγήσεις καὶ πολλὰ νοήματα – θὰ παραμείνουν ἀνεξίτηλες καὶ θὰ μᾶς τὸν θυμίζουν γιὰ πάντα.

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ